

Raluca-Nicoleta Isciuc (Uilean)

RADU MAREȘ

PROZA

Prefață de Al. Cistelean

CASA CĂRȚII DE ȘTIINȚĂ
Cluj-Napoca, 2026

CUPRINS

Mulțumiri.....	9
Prefață. <i>O monografie necesară</i> (Al. Cistelecan)	II
Introducere	15
1. RELIEFUL BIOGRAFIEI	17
2. PRIMELE ROMANE	26
2.1. <i>Anna sau pasărea paradisului</i> (roman; 1972)	26
2.2. <i>Caii sălbatici</i> (roman; 1981)	39
3. JURNALE, ESEURI, MEMORII, REPORTAJE	51
3.1. <i>Vine istoria</i> (reportaje, în colaborare; 1972)	51
3.2. <i>Pe cont propriu</i> (jurnal; 1986).....	57
3.3. <i>Manual de sinucidere</i> (memorii, roman; 2003)	64
3.4. <i>A fi în Bucovina</i> (articole, interviuri; 2016)	75
4. ROMANELE DE MATURITATE	79
4.1. <i>Anul trecut în Calabria</i> (roman, jurnal; 2002).....	79
4.2. <i>Ecluza</i> (roman; 2006)	90
4.3. <i>Când ne vom întoarce</i> (roman; 2010, 2015).....	98
4.4. <i>Deplasarea spre roșu</i> (roman; 2012)	107
4.5. <i>Odesa – un roman testament</i> (2016)	117
5. PROZA SCURTĂ	122
5.1. <i>Cel iubit</i> (proze; 1976)	122
5.2. <i>Sindromul Robinson</i> (proze; 2014)	135
CONCLUZII.....	146
BIBLIOGRAFIE	150
ANEXE	161

1. RELIEFUL BIOGRAFIEI

F iind vorba despre un volum dedicat prozatorului și gazetarului Radu Mareș (Anexa 1), se cuvine să începem cercetarea de față cu o prezentare a vieții și a evenimentelor semnificative care au marcat destinul și existența acestuia. Acest capitol se particularizează prin faptul că scoate în lumină afirmații, date noi, documente și fotografii inedite pentru relieful biografic al scriitorului în cauză.

Pentru această primă parte a cărții, țin să aduc mulțumiri doamnei Dana Mareș, fiica scriitorului, avocată, stabilită în București (Anexa 2). Pe parcursul cercetării, am corespondat prin e-mail și telefonic, primind diverse materiale cu valoare documentară și sentimentală, fotografii și informații unice, despre anii mai puțin cunoscuți din tinerețea scriitorului. De asemenea, îi sunt recunoscătoare doamnei Ileana Turkas, cea de-a doua parteneră de viață a lui Radu Mareș. Aceasta din urmă m-a primit binevoitoare, în apartamentul lor din Cluj, de pe strada Viilor, unde am stat de vorbă, savurând *recunoștință* și *dragoste*, dintr-un pahar cu apă energizantă, făcută după rețeta japoneză.

Mareș Radu Mihai, scriitorul „suceveano-clujean”², așa cum îl numește criticul Vlad Sorianu într-unul dintre articolele sale, se naște la data de 3 martie 1941, în comuna Frasin (astăzi oraș), județul Suceava. A fost profesor, ziarist, redactor la revista „Tribuna”, mai bine de douăzeci de ani, și director al Editurii Dacia (1997–2001). Este fiul agronomului Gavril Mareș și al frumoasei învățătoare Francisca, născută Suhoverschi, nemțoaică (Anexa 3), ființa de la care mărturisește că a primit cele mai multe sfaturi. Tatăl său moare într-un bombardament al trenului în care călătorea, pe când Radu Mareș avea doar trei ani și este crescut de Vasile Boca (profesor și director de școală la Botoșana). A copilărit în Bucovina, având un trai greu, așa cum s-a întâmplat cu cei crescuți după război.

² Vlad Sorianu, *Capcana istoriei*, în „Ateneu”, Anul 40 (serie nouă), nr. 8 (407), august 2003, p. 5.

În Bucovina, face școala elementară și liceul și, tot aici, lucrează, mai bine de cinci ani, după terminarea facultății și după rătăcirea prin câmpia Bărașanului. Face parte dintr-un neam cu multe fete, afirmând că mai are un singur unchi care poartă numele de Mareș. A mai avut o soră vitregă, Cecilia Boca (căsătorită Petre), medic primar pediatru în Suceava, dar și un frate vitreg, Octavian Boca, amândoi decedați.

Casa părintească se află în zona centrală, elegantă a Cernăuțiului (Anexa 4), loc prin care trecea adesea, cu mama lui, lăsând-o să lăcrimeze în batistă. După anul 1990, trece pe acolo într-un „pelerinaj sentimental periodic”³, pune flori la mormântul bunicului din partea mamei (din Cuciurul Mare). Nu se schimbaseră nimic, în jumătatea de secol care trecuse de la război, găsea mereu aceeași casă părăsită, cu ferestrele oarbe și cu poarta căzută într-o rână, cu rugină pe zaruri, un loc ce părea degradat de uzura timpului (Anexa 5). În curte, zădă plantată de tatăl său, puțin după nașterea lui, crescuse înfiorător, înălțându-se „până la cer” (Anexa 6). Își face o fotografie sub zădă și plânge, preluând obiceiul mamei, care murise. Revine la casa părintească, în anul 2009, când peisajul nu mai era același. În jur, domnea un aer al schimbării: geamuri termopan, marmură, gresii, gazon și cameră de luat vederi (Anexa 7). Cedează rudelor pământurile din Bucovina (de care va fi mereu legat printr-un „fir invizibil și indestructibil ce trece pe sub pământ, sau prin văzduh, dincolo de vama blestemată de la Siret și se pierde la nord, prin luncile Nistrului”⁴), însă nu pierde casa, ci este respinsă cererea de despăgubiri formulată în baza tratatului dintre România și Ucraina.

Urmează cursurile liceului „Eudoxiu Hurmuzachi” din Rădăuți (acum Colegiul Național „Eudoxiu Hurmuzachi” Rădăuți) (Anexa 8). Fiica sa, avocata Dana Mareș, își amintește cum tatăl său i-a povestit despre liceul absolvit la Rădăuți, despre viața la internat și despre cât de mult îi plăcea să citească.

În anul 1959, ajunge la Cluj (Anexa 9) pentru a urma în cadrul Universității „Babeș-Bolyai” cursurile Facultății de Filologie, specializarea Limba și literatura română, iar, în anul 1964, primește diploma de absolvire (Anexa 10). După terminarea facultății, alege, la repartiție, un post de profesor, în partea dinspre mare a Dobrogei, în satul Dulcești, comuna 23 August, județul Constanța (Anexa 11), având speranța și promisiunea că se va alătura echipei redacționale a revistei literare care urma să fie înființată la Constanța. În vara anului 1965, i-a fost eliberat Livretul militar, de către Centrul Militar Constanța. De-a lungul timpului, în urma pregătirii militare dobândite și a convocărilor de instrucție din cadrul cate-

³ Radu Mareș, *A fi în Bucovina*, Editura Charmides, Bistrița, 2016, p. 114.

⁴ *Ibidem*.

dreii militare, de la Unitățile Militare din Beiuș și Piatra Neamț, a fost avansat până la gradul de Locotenent Major. Ca urmare a obținerii acestui grad militar, i-a fost emis un Ordin de chemare la mobilizare, în cazul în care se declară mobilizare publică (Anexa 12). La data de 29 martie 1972, devine membru al Partidului Comunist Român (Anexa 13), condiție impusă de tezele de la Mangalia, însă obișnuia să nu discute despre opțiunile sale politice. A fost activist cultural în județul Suceava și redactor la cotidianul provincial „Zori Noi”, în perioada 1966–1970 (Anexa 14).

În anul 1971, ia decizia de a se muta definitiv la Cluj, deoarece, aici, are posibilitatea de a lucra la o revistă literară, dar păstrează legătura cu familia rămasă în Bucovina. Spunea că marile aventuri, plecări și întoarceri, trebuie să se petreacă până la treizeci de ani, exact vârsta la care ajunge la Cluj, unde era doar o *vinitură*. Nu se simțea sută la sută clujean, deși casa lui era acum pe dealul Feleacului, unde revenea după lungi absențe, analizând „reverberațiile sentimentului întoarcerii”⁵.

Clujul a reprezentat pentru el un spațiu al formării și locul în care a îmbătrânit alături de oameni formidabili și de revistele preferate, amintind aici, în special redacția „Tribunei”, unde a fost redactor, în perioada 1972–1997 (Anexa 15). Legenda acestei reviste spune că, pe vremea aceea, mai exact la începutul anilor șaptezeci, Dumitru Radu Popescu, redactor-șef, și-a dorit formarea unei echipe care să se dedice în totalitate scrierii de proză. Printre tinerii aleși de el, amintim pe Marcel Constantin Runcanu, Radu Mareș, Vasile Sălăjan, Constantin Cubleşan, Dan Rebreanu și alții. Unii dintre aceștia s-au dedicat mai târziu poeziei, alții dramaturgiei sau publicisticii, alții, criticii literare, iar unii au dispărut fără urmă. Dintre toți, Radu Mareș rămâne un prozator fidel, respectându-și cu mare seriozitate misiunea. Este ajutat de D. R. Popescu să ajungă la această revistă, dar și să-și publice prima carte, *Anna sau pasărea paradisului*, pentru care primește un premiu de valoare națională.

În anul 1973, la propunerea Comitetului de conducere al Asociației Scriitorilor din Cluj, devine membru al Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România (Anexa 16). Ca scriitor, a avut parte și de prietenii descurajatoare, însă considera că „prietenia rămâne una dintre cele mai pline de miez relații omenești, ca și iubirea, considerând îmbogățitoare chiar și experiențele eșuate sau, mai ales, pe acestea”⁶. Astfel, printre tabieturile sale, amintim întâlnirea pe care o practica, în fiecare zi de miercuri, la ora 13:00, la „Arizona” (un loc frecventat de tot mediul cultural clujean), împreună cu patru prieteni, „de-un leat”⁷, foști colegi de facultate,

⁵ Radu Mareș, *op. cit.*, p. 140.

⁶ Nicolae Băciuș, *Babel după Babel – interviuri*, Editura Tipomur, Târgu Mureș, 2000, p. 58.

⁷ Radu Mareș, *op. cit.*, p. 119.

„intelectuali de primă linie”⁸, patru domni distinși, așa cum îi numește chiar el (Calmic, Constantin Colhon, Ioan Mușlea, Virgil Stanciu), „având la activ fiecare – între multe altele – și lectura a câte unui vagon de cărți”⁹. Ei erau cei care aruncau un ochi critic asupra textelor sale. Indiferent de vreme, cobora de pe deal, să ia parte la această ieșire tipic englezească, la aceeași oră și la aceeași masă, pe care îi aștepta un bilet cu mesajul: *masa dinozaurilor*.

Pentru Radu Mareș acesta era publicul, „un public colosal, deși redus la scară, orice romancier visează să-l aibă”¹⁰, însă despre scopul acestor întâlniri de care profita, nu poate să ne spună mai multe, neavând permisiune. Întâlnirile „clubului elitist”¹¹, cunoscute și privite cu gelozie în Cluj, aveau reguli bine stabilite: nu se ridica tonul și nu intervenea cearta, decât rar.

Pentru Mareș aceste ieșiri reprezentau „forme de conviețuire fecundă [...] o școală de salvare, în fond: a învăța să-l suporti pe celălalt, a asculta calm și a-ți exprima dezacordul în termeni de civilitate, a oferi mâna de ajutor când e cazul”¹². Profesorului și traducătorului Virgil Stanciu îi datorează tot ce știe despre romanul englez sau american, iar lui Ioan Mușlea îi mulțumește pentru permisiunea de a-i accesa „fabuloasa bibliotecă, închisă cu șapte lacăte și păzită de ochi străini cu o zgârcenie feroasă, harpagonică”¹³, fără de care n-ar fi avut aceeași experiență literară. Se întâlnea săptămânal și cu poetul Adrian Popescu, bucovinean și el, după tată, care-l ținea la curent cu ce mai era nou. Îl aprecia pe Aurel Codoban, vecin și prieten, pe care-l considera cel dintâi profesor de filosofie al Clujului și pe care recunoaște că l-a studiat ani buni.

În anul 1964, se căsătorește cu Nagy Iudit (n. 1942, Cluj-Napoca), profesoară de limba germană în Cluj. S-au cunoscut în timpul studiilor la Facultatea de Filologie din Cluj-Napoca, însă, la scurt timp, se despart, iar, în 1977, se pronunță divorțul celor doi, doamna păstrându-și numele de Mareș. A locuit la Cluj, o scurtă vreme, împreună cu soția sa și cu fiica lor, Dana Mareș, singurul său copil. În prezent, fiica, împreună cu fosta soție, sunt stabilite în Siliștea Snagovului, județul Ilfov. Ca tată, a fost mai mult absent, însă a păstrat legătura cu fiica sa și cu nepoata lui, Loredana Mareș (n. 2002), care și-a cunoscut bunicul în timpul vizitelor la Cluj, în vacanțe.

⁸ *Ibidem*.

⁹ Radu Mareș, *Să reînvie de-adevăratelea realismul socialist?* în „Vatra”, Târgu Mureș, serie nouă (1971), anul XXXII, nr. 7-8 (412-413), iulie-august 2005, p. 7.

¹⁰ *Ibidem*, p. 8.

¹¹ Radu Mareș, *A fi în Bucovina*, Editura Charmides, Bistrița, 2016, p. 119.

¹² *Ibidem*.

¹³ Radu Mareș, *Să reînvie de-adevăratelea realismul socialist?* în „Vatra”, Târgu Mureș, serie nouă (1971), anul XXXII, nr. 7-8 (412-413), iulie-august 2005, p. 7.

Ultima parteneră a prozatorului a fost Ileana Turkas, balerină și profesoară de balet în Italia. Nu a dorit să se căsătorească cu Mareș, deoarece amândoi erau după un divorț. Se cunosc în 1976, la unul dintre spectacolele sale, la care prozatorul participase împreună cu un prieten. Deși a reprezentat o reală sursă de inspirație pentru scrierile sale, aceasta recunoaște că tot ceea ce zace în camera lui pentru ea era necunoscut, n-au interesat-o niciodată cărțile lui și nu le-a citit, însă participa alături de el peste tot unde era invitat, chiar și în afara țării. Dânsa mi-a permis accesul în camera de lucru a prozatorului, un spațiu mic, vopsit în alb, cu ferestre mari, luminoase (Anexa 17). Deși suferise unele modificări de la moartea scriitorului, se mai păstrau încă urmele muncii sale, biroul, calculatorul, însă fără internet, pe care-l detesta, premiile așezate atent pe rafturi, o mică parte din biblioteca lui și divanul. Camera scoate la iveală un om meticulos, atent, care își păstra diplomele, actele și albumele cu fotografii de familie, însemnări de lectură, publicații din periodice, dactilografiate pe foi îngălbenite de vreme, dar și articole pe care alții le-au scris despre opera sa. Unele dintre acestea erau scoase din reviste, cu detalii, frumos aranjate, în dosare și mape din pânză, legate cu sfoară, altele erau tăieturi din ziarele timpului, lipite pe foi albe, fapt ce le-a făcut greu de reperat sau chiar imposibil.

O parte dintre romane le-am găsit doar în camera lui, nemaifiind disponibile pe piață. Tot acolo, alături de urna în care-și găsisse sfârșitul autorul, zăcea, într-o cutie, volumul, *A fi în Bucovina*, pe care n-a mai reușit să-l vadă publicat. De asemenea, aici, am găsit corespondența acestuia cu diverși scriitori și prieteni, însă nu am certitudinea dacă este vorba despre colecția integrală, deoarece scrisorile se aflau în locuri diferite, unele în plicurile originale, altele în sertare, străduindu-mă să le ordonez pe corepondenți, cronologic și, bineînțeles, să le descifrez în totalitate, acolo unde a fost posibil și unde trecerea anilor nu a lezat cerneala.

Fiica sa mărturisește că a citit unele dintre cărțile tatălui ei, însă nu dorește să-și facă impresiile publice. De asemenea, avea curiozități în ceea ce privește romanele sale, dar Radu Mareș refuza să vorbească despre ele. Despre scrierile sale de dinainte de '90, dar și despre cele de după această perioadă, menționează, într-unul dintre interviurile sale, că a scris într-un caiet gros, îndesat, cu pixul. Caietul acesta ar fi undeva, închis într-un sertar, și, la un moment dat, îl va face cadou fiicei lui, iar ea îl va dărui mai departe nepoatei. Dana Mareș afirmă că manuscrisele și biblioteca au rămas în locuința lui, la care, deși a dorit să ajungă, i s-a refuzat accesul de către doamna Turkas. Întrebată, aceasta din urmă susține că sora prozatorului, Cici, a răscolit prin camera lui, dar nu a găsit un asemenea jurnal. Ileana Turkas este de părere că ar fi nefolositor un asemenea caiet cu notițe, în care să-ți consemnezi părerea despre propriile tale cărți.

Chiar dacă volumele sale sunt primite cu succes de către publicul din acea vreme, întâmpină și probleme. *Manual de sinucidere* (2003) este refuzat de două edituri, dar ajunge să fie publicat în final, la Timișoara, cu ajutorul prietenului Adrian Dinu Rachieru. Momentul a fost o bucurie. O altă tentativă de publicare este cartea *Portrete și relecturi*, însă este descurajat de către un tânăr editor, care-i spune că e prea bun la proză ca să mai scrie și altceva, din acest motiv volumul nu ajunge să fie publicat. În anul 2014, vede lumina tiparului *Sindromul Robinson*, ultimul său volum apărut antum, la editura Polirom, o carte care are pe copertă, ca o prevestire a finalului, un bărbat singur, suspendat pe un pod ce duce spre nicăieri. În anul 2016, apare postum, la Editura Charmides din Bistrița, *A fi în Bucovina*. Manuscrisul, pregătit de tipar, i-a fost încredințat spre publicare lui Aurel Podaru, de către Radu Mareș, care era deja foarte bolnav, însă întâmplarea nefericită a făcut ca autorul să nu-și mai vadă cartea în forma sa finală.

Cei doi s-au cunoscut la Cluj, în vremea studenției, pe când frecventau Cenaclul de la Casa de Cultură a Studenților. S-au reîntâlnit mai târziu, în Bucovina, unde Aurel Podaru fusese repartizat ca inginer agronom și unde Radu Mareș activa la „Zori Noi”. Pe urmă, s-au revăzut la Cluj, unde le plăcea să stea la taclale, apoi, la Beclean, unde bunul său prieten organiza renumitele sale *Colocvii*, pe care Mareș le modera și unde își citea cu plăcere intervențiile. Aurel Podaru mi-a mărturisit faptul că Radu Mareș accepta cu greu să lege o nouă prietenie și reflecta foarte mult în această privință, însă, odată câștigat, era un prieten pe care te puteai baza, un amic pentru care te-ai trezi chiar și la orele două, noaptea.

Prozator nepretențios, pentru care confortul burghez banal reprezenta un loc de parcare, pisici care să te salute de sub balcon dimineața, un creion și niște hârtie, despre care credea, asemeni lui Tolstoi, că „fără talent sau geniu, foarte rar, și hârtia și creionul, sunt însă degeaba”¹⁴. Nu a fost genul de autor care să publice carte după carte, dar crede că prozatorul trebuie să dispună de acel impuls, de acea doză de nebunie, deoarece „facerea romanului e și o treabă grea, în sens fizic, o probă de duranță de tipul celei a maratonistului”¹⁵. Despre ritmul în care scria, ne explică atât de sincer: „Îmi gestionez timpul, de aceea cu grijă, un pic cam egoist”¹⁶. [...] „N-aș zice că sunt leneș. Numai că nu producția, productivitatea mă călăuzesc. Am calculele mele nedivulgabile după care mă măsoar și mă ghidez, am pasul meu, ca să zic așa, important fiind că, slavă Domnului, am ajuns, în fine, liber de corvoada scrisului pentru salariu. [...] Da, scriu sau

¹⁴ Radu Mareș, *A fi în Bucovina*, Editura Charmides, Bistrița, 2016, p. 136.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Ibidem*, p. 119.

transcriu. Citesc, de fapt mai mult recitesc. Și *cujăt*, cum spune ardeleanul. Îmi place grozav călătoria, cât mai lungă cu putință. Vara mă mut la Oradea, de unde, fără țință, cutreier pusta ungurească sute de kilometri. Am însă, curent, la Oradea, dar și la Cluj, plăceri de gospodar care, precum se știe, sunt cronofage”¹⁷.

În acest ritm, au reușit să vadă lumina tiparului cele treisprezece volume ale sale: *Anna sau pasărea paradisului* (1972; roman), *Vine istoria* (1972; reportaje, în colaborare), *Cel iubit* (proze; 1976), *Caii sălbatici* (roman; 1981), *Pe cont propriu* (jurnal; 1986), *Anul trecut în Calabria* (roman, jurnal; 2002), *Manual de sinucidere* (memorii, roman; 2003), *Ecluza* (roman; 2006), *Când ne vom întoarce* (roman; 2010, 2015), *Deplasarea spre roșu* (roman; 2012), *Sindromul Robinson* (proze; 2014), *A fi în Bucovina* (articole, interviuri; 2016, postum) și *Odesa* – un roman testament (2016, postum).

Pentru Radu Mareș, existau mai multe spații prielnice scrisului. Primul este Clujul, pe care nu l-ar fi dat pe nimic, „fiind legat de Cluj ca Ulise de catarg”¹⁸. Aici, îi plăcea să scrie, în *colivia lui*, așa cum o numește, situată la etajul al III-lea, într-un bloc din apropierea grădinii botanice clujene, de unde-și primea oxigenul. Un alt loc prielnic era cabana surorii sale, o construcție din lemn, cu pârâu sub geam, situată în munți, într-un peisaj grandios. Aici, în comuna Vama, Valea Doabrei, județul Suceava, Cici, sora lui, îi pune la dispoziție inclusiv hârtie pentru scris, carnețele mici și mari, pe care le-am găsit mai apoi în camera lui. Un alt loc unde îi plăcea totul și pe care îl considera „perfect” era Oradea, unde, în centrul orașului, doamna Turkas deținea o casă.

Tot de la ea aflăm faptul că prozatorul cărase acolo „două vagoane de cărți” pentru a elibera apartamentul de pe Viilor, 11. Despre felul în care scria, despre cât dura scrierea unei cărți și despre cei șaisprezece ani în care n-a publicat niciun volum, nu dorea să discute cu cei apropiați, aspect confirmat de fiica sa, însă, într-o antologie coordonată de Manolescu, Mareș este de părere că prin „metodă, dar și cu silință, scrisul se învață. Persoane cu oarece aptitudini și cu necesara ambiție pot fi școlite să scrie cap-coadă un roman”¹⁹. Totuși, Ileana Turkas ne dezvăluie că acasă îi plăcea să scrie zi și noapte, dar, în vacanțe, prefera dimineața ca timp al scrisului, aspect pe care-l confirmă chiar el, în cărți, însă, consideră autorul, scopul cărții „e să provoace și să ațâțe, viitorul cititor să se năpustească nerăbdător și lacom spre obiectul-roman când îi va fi oferit la vânzare”²⁰.

¹⁷ Radu Mareș, *op. cit.*, pp. 120-121.

¹⁸ *Ibidem*, pp. 118-119.

¹⁹ Nicolae Manolescu (coord.), *Cum se scrie un roman?* Editura Cartea Românească, București, 2012, p. 76.

²⁰ *Ibidem*, p. 76.

Sursele sale de inspirație le-au constituit „sutele de romane de război sovietice”²¹, pe care le-a citit și, piesa de rezistență, trecutul, despre care afirmă că „îl ducem în spinare toată viața, e ca o raniță grea plină cu bolovani: tot ce am trăit, ce am învățat, ce am văzut și înregistrat se află acolo. Poate fi un bagaj sărăcăcios, de inventariat și descris în câteva propoziții, dar, la fel, poate fi unul fabulos, cu veritabile catacombe obscure”²², cum este pentru el, Bucovina natală.

Îi plăcea să călătorească. De-a lungul vieții, a fost la Moscova, în Finlanda, veri la rând, a plecat împreună cu Ileana Turkas în Africa, unde-i plăcea să înoate în mare. Drumurile la Cernăuți le percepea ca pe „un fel de pelerinaj, adică ceva totalmente străin de definiția explorării turistice”²³, unde-i plăcea să privească „mai mult la case decât la oameni, ca și cum verifica o legendă, un basm din copilărie”²⁴. Admira statuia lui Eminescu și casa lui Aron Pumnul, lua orașul la pas, simțind de fiecare dată prezența mamei sale: „E, de fiecare dată, cu mine umbra mamei, o duc de braț și continuăm o discuție care nu se mai termină, pentru că ne reproșăm fiecare lucrurile nefăcute sau făcute cum nu trebuie, sau uitare, sau neglijate. E o parte a dării de seamă imposibil de tradus, ca s-o priceapă și altcineva, și, totodată, povara mea de care nu țin să scap”²⁵. Tot în Ucraina, face un drum la invitația Doinei Cernica, trecând vama Siret, împreună cu două călugărițe de la Mănăstirea Voroneț și cu Micaela Ghițescu (redactor-șef la revista „Memoria”), pentru o lansare de carte, trezindu-se „cooptat într-un grup de comando feminin”²⁶.

Doamna Turkas, salariată a Operei Române din Cluj-Napoca, ajunge printr-un contract, profesoară de balet, la o școală din Italia, în anii optzeci. La Reggio Calabria, patru ani și în Catanzaro, capitala Calabriei, alți trei ani. În Italia, cunoaște succesul, fiind gratulată cu o plachetă, la finalul unui spectacol, de către mafiotul Capo, de atunci spune tuturor că a cunoscut un Capo.

Italia devine pentru Mareș un tărâm inefabil. În anul 1982, își dorea o excursie de o lună și jumătate, în Italia și Franța, pentru a cunoaște lumea și pentru a vizita marile muzee din Roma, Palermo sau Paris, ca răsplată a publicării romanului *Caii sălbatici*, în iarna anului 1981. Cererea pentru excursia temporară și pașaportul i se refuză de mai multe ori, iar, în 1982, ajunge în audiență la șeful securității Cluj, pe urmă îi trimite lungi epistole în care își scria nemulțumirile,

²¹ Radu Mareș, *op. cit.*, p. 137.

²² *Ibidem*.

²³ Radu Mareș, *op. cit.*, p. 123.

²⁴ Radu Mareș, *op. cit.*, p. 125.

²⁵ Radu Mareș, *op. cit.*, p. 124.

²⁶ Radu Mareș, *op. cit.*, p. 125.